

L' EXCURSIONISTA

BOLLETÍ MENSUAL

DE LA

ASSOCIACIO CATALANISTA D' EXCURSIONS CIENTÍFICAS

FUNDADA EN 26 DE NOVEMBRE DE 1876

ANY V.

BARCELONA 30 DE ABRIL DE 1882

NÚM. 42.

CONDICIONS DE LA PUBLICACIÓ

GRATIS PERA 'LS ASSOCIATS.—PERA 'LS NO SOCIÉS: 2'50 PESSETAS AL ANY.—NÚMERO SOL 25 CÉNTS
—SE SUSCRÍU EN LO LOCAL DE LA ASSOCIACIÓ, PARADÍS, 10, SEGON. AHONT DEUHEN DIRIGIRSE TOTES
LAS COMUNICACIONS Y EN LAS LLIBRERIAS DE VERDAGUER, PARERA, Y FELIP.

SESSIONS.

- Maig 11.—Sessió preparatoria de l' excursió á Tayá.—Lectura de la Memoria de l' excursió á Lleyda y Tarragona per don Lluís Ferrer.
— 25.—Sessió preparatoria de l' excursió á Llussá, La Quart, La Portella y Berga.—Lectura de la Memoria de la visita al Museu del senyór Bosch y Pazzi per D. Luis M.ª Soler.

EXCURSIONS.

- Maig 14.—Tayá.
— 27, 28 y 29.—Llussá, La Quart, La Portella y Berga.

SÓCIS ENTRATS DURANT LO MES DE ABRIL.

- D. Joan Baqués.
» Jaume Massó y Torrents.
» Mario Godoy Llorens.
» Lluís Lopez y Oms.
» Eugeni Bayona.
» Salvador Ramon.

DELEGATS.

- D. Antoni M.ª Ginestá.—Ripoll.
» Joseph Vilella, Pbre.—Bagá.
» Lluís Blanxart.—Berga.
» Ramon Pujol y Thomas.—Berga.

EXCURSIÓ

Á SANT JOAN DE LAS ABADESSAS Y RIPOLL
los dias 9 y 10 d' Abril de 1882.

Concorreguérén á dita excursió los senyors Vergés, Piqué, Santos, Coll, Puig, y Casades (P.)

Sortiren de Barcelona á un quart de set del matí fins á Grano-

llers, ahont trasbordaren en lo tren de la línea de Sant Joan de las Abadessas. A tres quart de vuit sortí lo tren, no donántse los excursionistas un moment de repós pera contemplar los bells panoramas que desde la via 's gosan, verdadera síntesis de las bellas naturals de que abunda nostre país. Vorejant lo Congost, desde considerable alsada, s' oviran punts de vista d' un encís indescriptible, distrahent de tant en tant la contemplació dels paisatjes, las atrevidíssimas obras de la via. De sopte se deixan las espedadas montanyas pera entrar en l' apacible plana de Vich, tancada per formidables cordilleras de siluetas fantásticas, platejant la neu las altas cimas del Montseny y del Puigmal. Travessada de part á part la plana, prómpte entraren á una série de panoramas mes bells, vorejant continuament lo Ter, desde una de sas riberas, serpentejant l' oposada la carretera de Ribas, disfrutantse continuament de paisatges hermosos, y ovirántse per tot arreu enesprats pichs d' altas montanyas coronadas de vells castells y bisantinas ermitas. Induptionablement la línea de Sant Joan es la mes pintoresca y atrevida de Catalunya; deventse vencer insuperables dificultats oposadas per la capritxosissima naturalesa als titanichs esforços del home.

Alas 11 h. 22 m. s' arrivá al térme del viatge. Sant Joan de las Abadessas se trova al marge oposat al en que á considerable alsada hi ha l' estació del carril. Un antich pont fet construir per l' abat Arnau en 1130 demunt lo Ter, dona ingrés á l' antiga vila coneguda primitivament per Sant Joan de Ripoll. La topografía del lloch se presenta interessant al primer cop de vista. Una doble cordillera de montanyas paralelament situadas tanca l' horizó, las quals venen á formar com un ample congost al Ter. En un petit replá á esquerra del riu s' assenta la vila, que malgrat las modificacions que en sa llarga historia ha degut sufrir, presenta encara lo tipich aspecte de las vellas poblacions de montanya.

Dos notables monuments se conservan; l' antiga iglesia abacial, avuy parroquia, y la de Sant Pol.

D' aquesta ne resta la portalada románica, ab un curios é interessant relleu en lo timpan, en el que hi figura lo Salvador sentat y benehint, tenint á sos costats los apóstols Sant Pere y Sant Pau y dos angels, del qual ne tregué un dibuix lo senyor Vergés. A mes se conserva la base del antich cimbori y lo característich

triple abside. La restant construcció es del sigle passat, puix que aquet temple fundat en lo sigle xi fou destruit en las guerras que sofrí Catalunya en lo xvii.

Del antich altar, se conservan en la paret del abside central, avuy sagristía, dos fragments que contenen varis requadros d'alabastre colorit y alguns ab fondo de vidre blau, en els que son representats passos de la Passió de J. C. y de la vida de Sant Joan; obra tal vegada del xiv.

L'iglesia parroquial, (abans de l' Abadia) se trova en un dels extrems de la vila y la grandiositat de sa fàbrica crida desseguida la atenció. Duas entradas te l'iglesia una per lo claustre gòtich, esbelta obra del xv, y altre la que donava avans en l' antiquíssim claustre dit de Sant Mateu, en mal hora desaparegut en lo sigle xvii, venint á sustituirlo un edifici d'aquell citat sigle, qual planta baixa té un pórxo ab cinch columnas dóricas. En la paret del porxo se conservan sis lápidas y tapas esculpturadas d'enterraments d'abats perteneixents als sigles xiii, y xiv de facil lectura. Son las únicas salvadas de las que existian en dit claustre. Un cancell de fusta tapa la notable porta bisantina que s'obra en la bras dret del crehuer de l'iglesia. L'interior presenta la planta de creu llatina, ab sis absides. En lo central hi ha lo grandió altar gòtich y darrera seu fou afegida en lo sigle passat la capella dita de Santa Maria la Blanca, ahont s'hi conserva una antigua Imatge de la Verge y s'hi venera lo S. S. Misteri. La volta de l'iglesia es de canó seguit y de considerable alsada. Al extrem de la nau esquerra s'ha afegit una altre capella moderna. Sols hi han capellas ab sos corresponents retaules, tots ells barrochs, en las parets de la nau del crehuer. Lo temple de Sant Joan es obra del sigle xii, fundada per l' Abat Mulnells en 1150.

Magnífich es lo retaule gòtich per los travalls riquíssims de talla; se trova dividit en quatre lineas de requadros horizontals, y dos á sos extrems ó costats verticalment situats, si aixís se pot dir, tenint en son cetre superior l'imatge de talla de Sant Joan Baptista y dessota la de Sant Joan Evangelista. Los 4 requadros superiors representan passos de la vida del Evangelista; los 8 centrals escenas de la del Bautista y los 4 inferiors los Sants Evangelistas. En los requadros que forman com los marchs laterals del retaule hi han los Sants Pares de l'Iglesia. Remata lo retaule en 7 afilegranats dos-

serets, essent el del mitj, de major alsada. Los marchs y cenefas dels requadros, aixís com los dosserets que soplujan las imatges contenen tota la riquesa d'adornos que s'emplea en lo gòtich florit. Lo dit retaule fou acabat en 1614, y las imatges son del xv. Lo presbiterí propiament dit ocupa l'absíde central, quedant destruít aquet per lo cos afegit ab posterioritat y que conté l'altar, escalas y camaril del Santíssim Misteri, á qual lloch condueixen las naus laterals que á modo de *deambulatori* existeixen á dreta y esquerra del altar major. En los absídes d'abdos costats cridan l'esment quatre archs de poca alsada sostinguts per columnas ab notables capitells esculpturats ab imageria.

Lo Chor ocupa la nau principal, en sa totalitat, quedant sols pels fidels lo crehuer. Notable es també la cadirada d'aquell. Pertany al sigle xvi, y conté notables treballs de talla en la part superior del respatllet y en lo que s'en podria dir lo sostre del dossers de cada cadira, puix en ells hi han representadas diferents escenas de la passió del Salvador, contenint immediats á ells y en requadro uns monjos ab un lletrero esculpit en llegenda gòtica que explica l'escena que demunt d'ell se representa. La cadirada es doble; contenint elegants adornos y figuras en los brassos. En lo armari-faristol se guardan los llibres de Chor de gran tamany, escrits en pergami, ab lletra gòtica essent policromadas y dauradas las lletras capitals en las que s'hi contenen algunas escenas alusivas á las principals festas de l'Iglesia y las Domínicas.

Lo claustre se trova en l'angul esquer é inclós entre la nau principal y la del crehuer, es ojival, molt esbelt, conté 46 columnas y te la forma d'un paralelógramo irregular.—L'ala E. está perdent son aplom. Una senzilla porta condueix al mateix desde l'iglesia y á son costat, dintre una hornacina, hi ha una imatge gòtica d'alabastre, devant de la cual cremavan antiguament 4 llantias. La tradició diu que dita Imatge parlá á un dels primitius monjos. En lo centre del jardí hi ha una antiquíssima pica.

Coneguts son pels arqueólechs los richs frontals ó *pális* que 's guardan en l'iglesia de Sant Joan, com son los següents: Un de vellut vermell, que representa al Salvador assentat en gòtich trono, tenint á sos costats los Sants Evangelistas y los escuts del Abat Villalba; altre de vellut blau ab los Sants Joans, ab la áliga de Padmos y l'Agnus; altre de vellut negre que representa lo Deva-

llament de la Creu; altre que figura l' Anunciació; tots élls admirablement brodats en or y sedas y perteneixent als sigles xiv y xv; y finalment un notabilíssim frontal del x ó xi teixit en roba vermella y adornat d' un bestiari estrany. En la sagristia 's conservan alguns ornaments tan magnífichs com los dits frontals, y en especial una rica capa pluvial de vellut vermell ab brodats. Finalment crida l' atenció una creu de metall y esmalts bizantina, molt curiosa y digna d' esser coneguda.

Per últim, visitáren lo S. S. Mistéri, notable grupo esculptòrich del segle xiii en el que las tradicions de l' art bisantí hi son perfectament marcadas. Representa lo Devallament y conté set figuras. En lo front del Sant Crist s' hi conserva desde lo segle xiii una Sagrada Forma incorrupte.

Sortint per la porta del claustre 's trova á má dreta una petita capella baix l' invocació de Sant Miquél, únich recort que resta del antich hospital del segle xii. En la plassa de l' iglesia existeix un altre rónech y destartalat edifici que s' en diu l' Abadía del qual es de veurer un petit cláustre de dos pisos, ab vuit arcadas cad' un d' ells sostinguts per sengles columnas adornadas, algunas d' ellas, de molt curiosos capitells. Avuy se trova tan maltractat tot que avergonyeix no siga atesa la vella construcció com se mereix. Es obra del Abat Villalba en lo segle xiv.

De las antigas murallas ab 6 portals y 24 torras que en 1244 tenávan la vila, sols ne quedan migrats restos que 's vehuen per la part del Ter; mes si l' arqueolech res ab prou feynas hi pot observar, la vista del riu, del pont y del paisatge compensan lo mal efecte de la desaparició de dita antiguetat.

Mentres los Senyors Vergés y Casades (P.) restavan á Sant Joan, trayént lo primer alguns dibuixos entre ells lo del notable campanar románich, los Senyors Piqué, Santos, Coll y Puig, se dirigiren ab tartana á Surroca pera visitar las minas de carbó de pedra de las montanyas d' Ogassa, quals enlairats pichs á las horas coberts de neu dominan la encontrada.

Las minas ofereixen duas seccions; las galerías y pons practicats en lo cor de las montanyas d' Ogassa, y las fábricas en las que lo carbó sofreix las elaboracions necessarias pera poder esser portat al mercat. Las primeras al endinsarse en las tenebras se ramifican en diferents galerías las quals ocupan considerable

extensió. Sos trajectes segueixen sensiblement la línia horitzontal en unas y en altres la perpendicular, qual pás se practica per medi d'escalas de fusta.

Lo producte de l' explotació se coloca en uns petits carrets que seguint las varias líneas allí practicadas es conduhit á las fábricas. Una vegada en éllas se vuydan los carrets en unas garbellas colocadas unas dessota de las altres y de diferent tamany. Lo material que no passa de la garbella superior á las inferiorment situadas, se coloca per la acció de la gravetat en un disch giratori del qual separan los treballadors la part de pissarra que conté, buydántse lo restant en wagons per esser destinats al consum. Las altres porcions que 's quedan en la part superior de las garbellas sofreixen análogas operacions. En la part inferior queda lo carbó més triturat, y portat á una máquina en la qual grans dolls d' aygua purifican y neteijan lo material. Sortit de la purificació es aconduhit á uns dipòsits en los quals se seca pera sufrir altre operació, ó sia, la de la elaboració de pans. Pera lograr aqueix objecte se tira en una caldera en la qual per l' evaporació se l' hi separan las materias estranyas que conté.

D' aquí cau convertit en pols en uns motllos en que per la gran pressió que sofreix s' aglomera en pans molt resistens. D' aquestos motllos surt y es conduhit fins á altres wagons, trovántse ja en disposició de poderse trasportar á son destí.

Uns 500 operaris treballan en las mínas, havéntse format al peu de las mateixas una població de miners.

Solsament fou possible visitar la mina dita del *Pinté*, la més important de totas; haventse mostrats deferentíssims ab los excursionistas los empleats de la Companyía.

Lo dia 10 á dos quarts de set se sortí ab lo tren envers Ripoll, ahont s' hi arrivá al cap de mitja hora.

Rebuts ab l' acostumada amabilitat per los Senyors Pellicer y Ragner fou visitada la vila, renascuda de las ruinas á que fou reduida en la primera guerra civil, en qual época foren destruits los antichs ponts románichs sobre 'l Ter y lo Fresser. Aixís mateix fou visitada la vella iglesia de Sant Pere del segle XI, la qual ha perdut lo carácter per las adicions que ha sofert. En la mateixa iglesia s' hi veu un retaule del segle XII y 's conserva á més un antich calzer d' argent y esmatls que se atribueix á Wifret.

Seguidament foren visitadas las ruinas del monastir. L' inícuca destrucció del célebre cenóbi causa un vivíssim dolor als que per primera volta lo vísitan y sols aconhorta l' esperit y l' atrau ab forsa insuperable lo gran poema de pedra, obra immortal de l' Abat Oliva; la qual malgrat lo malmésa que 's trova, imposa per sas magestuosas proporcions. Lo marvellós claustre, los ábsides y 'l campanar foren cuidadosament examinats; enterántse, ab greu sentiment, de que las obras de reconstrucció avansan ab poquíssima activitat. Actualment un sol home trevalla en l' ala del cláustre que era aterrada.

L' ASSOCIACIÓ te notícia de que á mesura que 'l govern fassa las entregas del fondos corresponents s' activarán las obras.

Acompanyats y atesos nostres consócis per los dignes sócis delegats, durant sa estada á Ripoll, se despediren d' ells á las 3 de la tarde, hora en que partí lo tren, arrivant felisment á Barcelona á dos quarts de nou de la nit.

EXCURSIÓ PARTICULAR

Á RIPOLL, MONTGRONY, FONTS DEL LLOBREGAT, BAGÁ Y BERGA
los dias 7 á 10 de Abril de 1882.

Lo esmentat dia 7 d' Abril sortiren d' aquesta ciutat ab lo tren de Vich, á la 1 h. 25 de la tarde, los socis senyors D. Cessar August Torras, D. Carles García Vilamala y D. Arthur Osona, trobant en la estació de Manlleu que 'ls esperaba. D. Antoni M.ª Ginestá, sóci delegat de Ripoll, al qual com tambe, al altre sóci delegat D. Joseph Ragner, que trovaren esperantlos en la estació de Ripoll, tenen que regraciar de tot cor, per los obsequis, per cert ben inmerescuts que 'ls hi prodigaren. Desde la estació (á las 6 h. 20,) se dirigiren, aprofitant la debil llum del crepuscul vespertí, á visitar lo Monastir, joya la més prehuada del estil romanic de la terra catalana y panteon dels comtes soberans de Barcelona.

Despres d' haver admirat las ruinas del Monastir en reconstrucció, la portada ó fatxada, la torra-campanar, los absides y preciós claustre sens rival se dirigiren cap á la Posada del Univers.

A las 5 h. 30 del matí del dia 8 sortiren de Ripoll montats en matxos de sella mols bons. com tots los que poseheix en Joseph Guillemet, acompayats de Joseph Deseuras, conegut per en Boreu, lo millor guia de Ripoll, que viu en lo carrer de los Valls, marcant lo termómetro centígrado 8.º y lo barometre aneroide 704.

Seguiren 30 minuts per la carretera de Ribas, fins al petit pont de Baups, que deixaren á la dreta, baixant al torrent del mateix nom, que 's passa quatre passos avans de l'ensar-se al riu Fresser, que travessaren també als pochs passos, entrant tot seguit en lo llit de la Riera de Mardás afluent del Fresser, (en lo mateix punt ahont se juntavan) qual riera naix en lo Coll de la Morolla, y que seguiren corrent amunt per la vorera esquerra, passant luego als 15 minuts de la carretera, per lo arraval dit de la Creu de Campdevanol, en quals primeras casas admiraren una preciosa creu gòtica de pedra del sigle xiv, mol alta, ben esculpida y sobre tot ben conservada. Dita creu marcaba lo terme ó límit de la jurisdicció senyorial del Abat de Ripoll.

Seguint lo camí, vorera esquerra amunt de la Riera de Mardás, (que prompte cambia de nom ab la de Sant Llorens) als pochs passos á la vorera oposada mirant al Nort, vejeren las grans guixeras de Campdevanol, pujant sempre, encare que moltsuaument, tenint á ma esquerra á més ó menys profunditat la Riera, á las 6 h. 45, passaban per la iglesia parroquial de Sant Llorens de Campdevanol, de fàbrica romànica; baixant á un petit torrent, passat lo qual pujaren al camí vell de Gombreny, deixant lo nou á la ma dreta, ovirant tot seguit lo pintoresch y tipich poble de Gombreny, al qual arrivaban á dos quarts de vuit, esmorsant á casa lo Noy Xich, que es lo millor guia pera lo Montgrony, Castellar, la Pobla y tota la encontrada, que 's recomana als associats. Pasaren á visitar lo senyó Rector D. Joan Ricart, digne delegat de nostra Associació, recorregueren lo poble, fentse la ilusió qu 's trovaban en plena edat mitjana, puix totas las casas sont molt antigas, altas ab grans barbacanas, porxadas y balcones ab branques de fusta amples de cap á cap de frontís, los carrers estrets y empedrats ab palets. L' iglesia es del sigle passat y res ofereix de particular.

A las 8 h. 15, sortiren de Gombreny, pujant per rápidas y fortas costas, per entre un paisatge si be pobre de vegetació, sumament grandíós é imponent, d' aspecte montserratí, molt interessant pera los geolechs; á las 9 h. 15, passaren per la font de la Verge de Montgrony, qual font raja del pit de la Verge, conservantse en la encontrada moltes tradicions de la dita font y descabalgant á las 9 h. 30, al Santuari de Montgrony.

La serra de Montgrony es una de las millors paginas de la historia de la terra catalana, puix foren tantas las lluytas de las quals fou teatro durant la reconquesta, en los sigles viii y ix, que serví de refugi als cristians y sens dubte te dret al titol de Covadonga Catalana. En lo cim de un petit turó en direcció S.O. s' oviran las ruinas del que fou castell dels Comtes de Mataplana senyors que foren de tota la encontrada.

En lo Santuari trobará l' excursionista, cambras ab llits, y lo

més necessari pera la vida com pa, vi, carn de porch, café, sucre y viram.

Per una ample escala de 69 grahons ab una solida barana de ferro al costat del precipici, 's puja á la capella de la Mare de Deu de Montgrony: l'imatge te son fillet als brassos, es notable y de estil romanich primitiu, esculpida en marbre. Lo reixat de ferro fou construit per Amills serraller de Gombreny en 1701. De la esmentada capella ó cova, ab 69 grahons més, 's puja al Monastir de Sant Pere de Montgrony, magnífica iglesia de canó, en forma de creu románica, del sigle ix, ab tres absides, la del N. está enderrocada completament. En la porta estan adherits uns dibuxos de ferro que son una llunyana reminiscencia del mosaich del presbiteri de Santa María de Ripoll.

Del pla ahont está sentat lo Monastir, s' ofereix á la vista un dels panoramas més encisadors. Al E. vejeren lo Puigsecalm nevat, al S. lo Montseny rublert tot ell de neu, al O. las serras de Pa-gueras y lo pich de Pedra forca, tots blanchs, al NO. la serra de Rusch, tan plena de neu que 's feyan la ilusió que era lo Mont-blanch, al N. la singlera y pich de Montgrony també nevat, com també lo Taga al N.E.

Del plá del Monastir, ab 2 horas 's puja al cim del Montgrony. Eixa ascenció es supérflua puix lo panorama es lo mateix que s' ovira de Sant Pere estant, dominant al N.O., N. y N.E., per lo macis de la cadena pirenaica, de la qual lo Montgrony es lo segon contrefort.

Del mateix pla, ab mitja hora 's puja al sot de Santous, forat que segons se diu per tota la encontrada las personas que han provat de baixarhi, lligats ab llargas cordas, no han pogut trovar lo fi.

A las 10 h. 15 lo barómetro aneroide marcaba 644, termómetro centígrado 5.º l' altitut aproximadament es de 1300 metres.

A las 10 h. 30 pujaren á cavall y per sobre d' esgarrifosos precipicis, baixaren á la Riera de Santous que travessaren, la qual baixa del Sot de Santous, y es affluent de la Riera de Mardás; y pujant per la vorera oposada, girant prest á la dreta, passant sempre per un deliciós camí enlayrat y per las casas de pagés dels Camps, las Vilas xicas y las Vilas grans; per Can Torra, Can Mayans y la ermita de Sant Joan de Cornudell, á las 12 h. 30 entraban á Castellar de Nuch pera dinar al hostel de Can Panxico, situat en la plassa prop de la iglesia.

Castellar te un tipo si fá no fá com Gombreny; també es molt antich, mes per lo que respecta á pintoresch no te rival. La iglesia es románica del sigle ix sobre 'l single dels Balsos quals precipicis sobre lo torrent de Riols donant vertich, vejentse las ruinas del enderrocato castell de Castellar de Nuch.

A la 1 h. lo termómetro centígrado marcaba 12.º y lo barometre

aneroide 641; l'altitud se pot calcular á 1350 metres aproximadament.

A las 3 h. sortiren de Castellar, baixant cap á las fonts del Llobregat, ahont hi arribaban á las 3 h. 10, admirant l'espectacle més grandió y sublim que darse puga. Lo riu naix de unas esclétxas del mitj de un single, precipitantse escumejant en vertiginosa cascata al llit de la Canal, pera reunir-se allí ab lo tranquil y modest torrent del Riols, que procedeix del torrent del Tuta, nom de una cova molt grant que 's creu serví de refugi als cristians quan la guerra de la reconquesta, puix lo seu nom axis ho indica tota volta que *Tuta* en llatí vol dir segura.

Lo riu ó torrent del Tuta te origen en la montanya de Riols, á 45 minuts més amunt de Castellar, y allí es la verdadera font del Llobregat.

A las 3 h. 30 sortiren de las fonts del Llobregat emocionats de tanta grandiositat, pujaren cap al Salt del Llop, petita cova situada sobre el camí, passant per la casa de Riols; baixaren al pont de la Farga vella, que deixaren á ma esquerra; dit pont está sentat sobre de una estreta gorja, de la qual 's despren una gran cascata que deixa molt enrretra las de Sant Miquel del Fay y Gualba, y que sens dubte pot rivalisar ab las millors de Suissa. Lo camí segueix enlayrat sobre la vorera dreta del Llobregat, que passa escumejant per estretas y ferestecas gorjas, de cascata en cascata y de salt en salt.

A dos quarts de cinch arribaban á Sant Vicents del Rusch, sufraganea de Castellar; iglesia románica del segle x, ahont vejeren un canalobre del segle xii, en forma de una mata d'*aconitum napellus*. Al peu de l'iglesia passaren lo riu de Rusch, affluent del Llobregat, que baixa de la montanya de Rusch, pujaren ab 30 minuts al collet del cim de la gorja del Salt de l'os, passant lo camí per sobre de un gran alsament calcarích, mentres lo riu molt estret, apretat per las rocas, ab molta remor, passa al fons de la esgarriposa gorja. A 15 minuts de la mateixa, pasaren per lo Clot dels Moros arribant á la Pobla de Lillet, antiga capital del comtat de Mataplana á las 5 h. 45, hospedantse en lo hostel de Can Farinas, que es lo millor de la Pobla. Visitaren al digne sóci delegat D. Anton Pellicer, tant iustruit, com amable en estrem; vejeren l'iglesia del sigle passat, que sols te de notable una campana del segle xiv, any 1333; en la iglesia del Pont, una imatge de Santa Llucia bisantina, tallada en pedra; en la capelleta del carrer de la Font, una verge tambe bisantina; en un altre nixo ó capelleta del carrer de Regatell, una Mare de Deu de fusta, bisantina també, com la del carré del Puntarró del Barri de la Plana; y en casa del Rnt. Orriols de Rusch, Pbre. vejeren una magnífica taula del renaixement que es una obra mestre, baix tots conceptes.

A 2 horas de la Pobla sentat sobre una alta carena hi ha lo Santuari de Falgars, ahont segons los hi digué lo senyor Pellicer, hi ha una Mare de Deu de marbre bisantina.

Visitaren també lo Monastir de Santa María de la Pobla iglesia románica restaurada lo passat segle. En lo altar de la dreta del creuer vejeren una Mare de Deu del segle XIII; en lo d' enfront un preciós Cristo del segle XI; en la sacristia un altre del mateix segle, en son primer ters, com també una Mare de Deu del XII.

Los claustres molt petits y primitius, segurament del segle VIII al XI; l' abside románica pura es preciosa y sobre tot lo de la románica hermita de Sant Miquel, que sens dubte es de lo millor que en sa classe 's conserva á Catalunya. Dita hermita está situada á poch's passos al O. sobre del Monastir que segons tradició fou edificada per Carlomagno.

A las 5 del matí del dia 9, marcaba lo termómetro centígrado 6.º y lo barómetro aneroide 680, calculantse l' altitut á 900 metres aproximadament.

Guiats per En Llorens Planas lo millor guía de la Pobla, que 's recomana als ssociats excursionistas, (dit guía viu en lo mateix hostel de Can Farinas) á las 6 sortian de la Pobla, seguint sempre per la vorera dreta del Llobregat, fins á sa confluencia ab lo Bastareny; á 15 minuts de la Pobla passaren per lo gran precipici de la Roca Subiera y 45 minuts després, per la hermita románica de Santa Cecilia de Riutort. A la vorera oposada vejeren l' aubaga del Torb ab una gran singlar, (á sobre mateix de la esmantada hermita, en la carena de la montaya, s' ovira la hermita de Sant March), 15 minuts aprés, trevesaban lo riu Tort, que naix á la montaya de Rusch, al Coll del Pal y es affluent del Llobregat, prop de sa confluencia ab lo dit riu, per lo pont del Espelt, als 30 minuts del dit pont, passaban per los guixasos. A 30 minuts llarchs d' aquestos hi ha un criadero de petroli. Al trovar lo Bastareny seguiren per sa vorera esquerra, deixant la dreta del Llobregat, arrivant ab mitja hora més á la típica é histórica vila de Bagá, que 's conserva encara com en plena edat mitjana, enssent sens dubte la població més característica que pot cridar l' atenció dels arqueólechs puix son dignes de visitar les antichs y grans casals de las familias de la noblesa catalana de la encontrada. Vejeren l' iglesia que es notable, te un portal románich y un altre de gotich, cridantlos l' atenció cinch grans sauts de fusta d' estil gotich en lo primer altar de ma dreta.

Sembla que 's conservan amagadas desde la última guerra, joyas arqueológicas entre ellas una creu regalo del Abat Oliva.

A 15 minuts de la vila hi ha un abundós manantial de aygua sulfurosa.

Molt dignes de visitar son las cataratas del Bastareny, més constant y caudalós que 'l Llobregat, que naix prop de Bagá.

Esmorsaren molt bé, en lo hostel del Roser, que 's recomana als excursionistas.

Bagá, situat al centre d' un anfiteatre coronat per las serras de Greixa y las montanyas de Rusch, ab los Colls de Pandés y de Jou, que distan respectivament 3 y 2 horas, es punt de partida pera infinitas excursions als Pirineus, Serra de Cadí y Cerdanya.

A las 11 marcaba lo termómetro centígrado 10° y lo barómetro aneróide 692; 's pot calcular l' altitut á 850 metres aproximadament.

Alas 11 sortiren de Bagá. Als 15 minuts 's trova la Rivereta, quedant á ma esquerra lo camí de la Pobla, passant prop de las ruinas de un pont; als 5 minuts 's travesa lo Bastareny, seguint sa vorera dreta fins á Can Frare, gran hostel que te bons matxos de sella. Deixáren lo riu pujant una suau costa per entre boscos de roures, fins á trovar lo Llobregat, quedant á la esquerra á un tret de bala, la confluencia del Bastareny ab lo Llobregat y als 10 minuts de Can Frare 's baixa al llit del Llobregat, que seguiren curs avall per la vorera dreta. Als 20 minuts trovaren Guardiola, ahont lo riu 's llensa per una gorja molt estreta; á la dreta s' ovira lo portell de Vallcebre, per ahont puja lo camí que porta á Vallcebre, Saldés, Tuixent y Gosol, que es lo camí més indicat pera l' ascensió als Pals de Pedra forca, pichs culminants de la serra de Cadí, al estrem SO. de la mateixa. Pedra forca es un dels pichs més enlayrats dels Pirineus catalans, fins ara inaccessible y sens dubte lo més capritxós de tots per sa configuració que motiva son nom, puig los dos pichs separats per una estreta gorja tenen la figura de una forca. En Guardiola, enfront del hostel y molina atravessaren per un magnífich pont gótic de dos archs lo riu Llobregat, prop d' hont se llensa al mateix lo riu de Saldes que naix á Pedra forca. A la dreta del camí á la vorera oposada, s' ovira sobre Guardiola, sentat en lo cim de un petit turó, lo castell enderrocat del Baró de Guardiola, ahont sembla tingué lloch una renyida acció de guerra en lo regnat de En Pere IV d' Aragó. Lo camí s' enfila per la vorera esquerra, passant per estretas canals, formadas per tan poéticas com esgarriñosas gorjas, de enlayradas singleras talladas á pich, tan estretas que disputan lo pas no sols al riu, que murmurant corre per entre las escletxas de las rocas, sino també als raigs del sol, que per la llum opaca que reflexa en lo limitat espay de las canals y gorjas, fa representar á la imaginació los terrorífichs paisatjes ó quadros en los que *Gustavo Doré ab son incomparable llapis, tant bé sapigué interpretar l' infern de la Divina Comedia del immortal Dant.*

Sempre segueix lo pintoresch camí per entre singleras y espléndida vegetació de pins mélis, alzinass y boixos, fins á trobar la ermita de la Consolació, (que al passarhi estava tancada, sentint no haver pogut admirar dos quadros de Viladomat que 'ls

digueren hi havia) segueix lo mateix camí, sempre en las repetidas gorjas, conegudas en la encontrada per lo Clot d'Alfar. A 50 minuts de Guardiola, 's llenca al riu lo torrent de Malanien; luego passaren per la casa d'Alfar, gosant d'un panorama completament alpí, 10 minuts després passaban sota la bauma dels gitanos; després d'altres 10 minuts mes, atravessaren lo alt pont d'Alfar, antich y cuasi ruinós, passant á la vorera dreta; á pochos passos 's troba la bauma de la Consolació, y 's passa lo també antich pont del mateix nom, sobre lo torrent de Figols, sota mateix del punt de partida del tramvía de sang, de las minas de carbó de pedra; als 5 minuts 's troba la hermita ja esmentada de la Consolació, que com s'ha dit trovaren tancada, poguent veure en la part exterior tan sols, duas lápidas de marbre al costat del portal, ab duas llegendas en llatí y catalá respectivament. De sobte la vall s' aixampla, y cambia completament la decoració; als 10 minuts de la ermita hi ha, la Font de la Badella, ahont feren mitj' hora de parada; lo camí puja per las vessants dretas del Llobregat passant lo Sargantaner, als 15 minuts 's deixa á l'esquerra y al costat del llit del riu, Sant Salvador de la Badella; als 10 minuts la casa de pagés de la Rodonella, lo camí s' enfila fins al collet de Melcas, que dista 15 minuts de la Rodonella, al tornar lo collet á la dreta l' iglesia de Serchs, ovirant al NO, los enlayrats cims de las serras de Paguera, rublerts de neu; als 10 minuts atravessaren lo poble de Pont de Raventí, esgrahonat sobre calcáricas rocas, per una deliciosa clotada baixant sempre, fins á passar per un rústich pont de fusta, sobre lo torrent que baixa de las serras de Paguera, al costat del qual 's llenca també, lo Torrent de la Garriga.

Lo Clot de Raventí es lo mes deliciós que darse pugui; per una penosa costa, pujaren als 15 minuts del pont al Coll del Gall, magnífich panorama al N., sobre lo canal del Llobregat, de las neveras de la enlayrada serra de Rusch, ab los colls de Jou y de Pals, rublerts de neu, á la vorera esquerra del Llobregat s' ovira la ermita de Pedret; durant 25 minuts lo camí va faldejant fins lo Coll de Miralles, magnífich panorama al NE. de Borredá y Costabona; per un gran revolt, ab 20 minuts guanyaren lo Coll de Merrolles, espléndit panorama de tota la baixa Catalunya, devallaren una fondalada travessant un torrent, perdent ja de vista 'l Llobregat; als 15 minuts del coll esmentat lo hostel de Estany Cla, ahont trovaren la carretera comensada de Berga á Sant Quirse de Besora, enfilantse lo camí durant 10 minuts mes fins prop del Coll de Santa Magdalena, ahont se deixa la carretera, passant per un pont antich sobre lo torrent del Coll de Santa Magdalena. Magnífich panorama de la ermita de Nostra Senyora de Queralt, patrona de Berga, sentada sobre un enlayrat single y vista general del de-

liciós pla de Berga. Ab 2 minuts baixaren á la ciutat de Berga, entranthi á las 5 h. y 15 minuts.

Visitaren al digne soci delegat D. Ramon Pujol y Thomas que fou molt obsequiós y atent, essent un deber regraciar de tot cor.

Posaren al hostel de can Fidel, que recomanan aixis mateix als excursionistas, com també al guía Lo Maset, que viu en la Vall del Estudi.

A las 10 de la nit lo termómetro centígrado marcaba 8° y lo barómetro aneróide 700°. L' altitut de Berga 's pot calcular á 700 metres, poch mes ó menys.

Pera los excursionistas Berga es també lo centre de moltas excursions, podentse citar entre varias lo santuari de Queralt, lo Pí de las tres Brancas, Aviá y una ermita prop del esmentat poble, ahont se conservan alguns quadros de Viladomat.

A dos quarts de deu del maí del dia 10 sortiren de Berga ab la tartana correu, passant per Gironella, Puigreig, Balsareny y Sallent ahont dinaren, arrivant á Manresa á las 4 de la tarde y á Barcelona á las 7, molt entussiasmats de l' excursió.

COMUNICACIONES.

S' han rebut las següents:

—Del Mtre. D. Joan Goula, regraciant á l' ASSOCIACIÓ per l' obsequi que li dirigí en correspondencia á la dedicatoria qu' endressá á la meteixa de sa ópera catalana *A la vor-ta del mar*. Ab tal motiu lo senyór Goula te molt falagueras paraulas pera l' ASSOCIACIÓ y Catalunya, enaltint l' importancia que vá conquistant la primera y l' universal apreci que 'ls catalans inspiran per son avansament y gloriosa historia.

—Del sóci delegat á Gerona D. Enrich Claudi Girbal, contestant á la que li dirigí la Directiva respecte l' estat de las obras de restauració del Monastir de Ripoll. Manifesta qu' aquellas están atrassadas perque se van girant las cantitats pressupostadas sens puntualitat, puix la Real órde de 2 de Desembre últim fixá l' import total en 29,950'96 pessetas y actualment sols s' han rebut 8000 pessetas, lo qual es causa de que la falta de fondos impossibilita l' activitat que desitja imprimir als comensat treballs aquella Comissió de Monuments; que per altre part deu circunscriurers á las expressas disposicions de la Real Academia de Sant Fernando al senyalar una per una las parts en que deu trevallarse.

NOVAS

Havent acordat la Junta Directiva endressar una atenta petició al Ministeri de Foment, pera que 's dignés ampliar lo donatiu fet anteriorment á nostre Biblioteca de las obras procedents de las diferents seccions técnicas d' aquell centre administratiu y del depósit pera Bibliotecas populars, s' interessá á nostre soci delegat á Madrit l' Iltre. Sr. Marqués d' Aguilar, qui ab activa sollicitud ha procurat conseguir de dit Ministeri

la cessió d' importants obras las quals serán enviadas, després d' efectuadas algunas adquisicions notables que sens dupte contribuirán á aumentar l' importancia de dit donatiu, segons se desprén de la comunicació que l' espressat Sr. Marqués enviá ab fetxa 18 del present mes.

L' ASSOCIACIÓ ha commemorat la festivitat del gloriós Sant Jordi, patró del principat de Catalunya, ab una vetllada literaria que se celebrá lo dissapte 22 del corrent mes. La sala de sessions estava adornada ab garlandas de flors y de ramatge y en lo costat de la presidencia s' hi aixecá un ben entés grupo alegórich de las excursions format per los atributs científichs, publicacions de l' ASSOCIACIÓ, cartas geográficas, pergamins, accessoris de viatge, albums, guias, máquina fotogràfica, etc, qual conjunt artísticament combinat ab la fulla d' eura y ab los poms de flors, produhia excelent efecte, essent per tal motiu felicitats los organisadors senyors Tàmaro y Vergés. En la testera hi habia colocat un gran escut de Catalunya rodeijat d' estrelles, y en son centre apareixia la imatge del Sant Cavaller sostenint en una ma la Creu y en l' altre la espasa en actitud de dominar lo *drach* llegendari.

A las nou s' obri la sessió pronunciant lo discurs d' obertura lo president D. Joaquim Riera y Bertran, qui comensá per esposar la importancia de la festivitat que 's commemoraba, manifestant com los dos grans sentiments que animan al excursionista á recorrer lo Principat y á admirar sas bellesas naturals y artísticas, la *fé* y la *patria*, los trobaba sintentisats en lo patronat de Sant Jordi. S' estengué en consideracions sobre dit concepte deplorant de pas los novells apassionaments que's despertan y se fomentan contra la terra catalana. Acabá desitjant pera Catalunya dias de pau y de bonansa y fent vots pera que junt ab las flors que 's obran als raigs del sol d' Abril, pugan també los cors catalans obrirse al calor de las mes falaguedoras esperansas

Acabat lo discurs presidencial se llegiren las següents poesías: *Lo cant del catalá*, d' Agulló, *¡Aleluya!*, d' Omarch; *A la Verge de Montserrat*, de Masriera; *Defalliment*, de Verdaguer; traducció d' una balada de Goethe, de Calvet; y *La cansó del comparsa*, de Verdú. Se ilegí, además per lo Sr. Oller, un fragment d' una novela inédita titulada *La papallona* y per lo Sr. Tàmaro una descripció artístich-arqueològica de la capella de Sant Jordi, de la nostre Reyal Audiencia y lo document manant fos festa de precepte, lo dia del sant titular, en lo antich reyalme d' Aragó, qual disposició fou sospesa de tres sigles ensá.

Lo senyór President ab breu paraulas, doná las gracias als senyors llegidors y concurrents á la festa declarant termenada la sessió. La concurrencia sortí altament complascuda de dita vetllada á la que hi assistir en distingits escriptors y catalanistas d' aquesta capital.

Han sigut cedits á l' ASSOCIACIÓ los objectes y obras següents:

Per la *Real Academia de Bellas Artes de San Fernando*: *Bolleti* del any 1881. Per lo *Círculo de la Juventud Mercantil*: *Memoria* leída en la Junta general celebrada el dia 2 de Abril de 1882. Per D. Lluís M.ª Soler y Puig: *Revista Carmelitana*, col·leccions de 1876 á 80. Per la *Societat de balls antiga de Pasqua*: *Certámen literari catalá-castellá* celebrat per la mateixa. Per D. Antoni Pellicer, delegat á la Pobla de Lillet: Un tros d' esquist procedent de una mina de petróleo; destral de sílex y una mostra de cristallizació de cuarzo. Procedent de l' excursió á Sant Joan de las Abadessas: Varis goigs. Per D. Ramon Pujol y Tomás, delegat á Berga: Número del periodich *El Bergadan* que conté l' historia de la ciutat de Berga. Per lo *Círculo de la Union Mercantil*: *Exposicion* dirigida á las Córtes contra el tratado de Comercio. Per don Martiniá Llobateras: *La Providencia*, discursos por D. José Roca Colí Pbro.; *Tratado completo de enseñanza universal* por D. Miquel Rovira; *Promptuari alfabetich de mineralogía y botánica*; (es incunabile) *Compendio de gramática castellana* por D. Jaume Costa; *Tractat de drogueria*. Per Mossen Jacinto Verdaguer: *Idilis y cants mistichs*, per lo propi donador ab un prolech de D. M. Milá y Fontanals, Barcelona 1882; *L' Atlántida*, poema del propi donador que obtingué 'l premi de l' Excma. Diputació provincial de Barcelona en los Jochs florals de 1877 ab la traducció castellana per D. Melcior de Palau. Per D. Ramon Tenas: *Práctica del Confesionario* per Fr. Jaume de Gorella. Per D. Lluís M.ª Soler y Puig: *Mariners catalans il·lustres*, per lo donador. Per D. Francesch Ubach y Vinyeta: una imatge en pedra del segle xvi. Per l' *Instituto de Fomento del Trabajo Nacional*: *Contribucion industrial* reformas que deben introducirse en la legislacion de este ramo, Barcelona 1882. Per la *Excma. Diputació provincial d' Barcelona*: *Exposición* que la Excma. Diputacion provincial de Barcelona, eleva á las Córtes en súplica de que se dignen denegar su aprobacion al tratado de comercio franco-español estipulado en 6 de Febrero de 1882. Per la *Academia bibliográfico-Mariana* de Lérida: *¿Quién es el autor de la salve?* apelacion de una sentencia que pronunció el Padre Maestro Flores que interpone en el consejo de la razon del mismo don Diego Antonio Cernadas y Castro, cura de Fruime en Galicia, Lérida 1882; *Comentarios Marianos del padre Cornelio á Lápide* sobre los libros de los poetas, en los cuales se recoje quanto dicho autor ha escrito en ellos sobre la Santísima Virgen, Lérida 1882. Per D. Carles Barberi: una medalla de plata conmemorativa de la proclamació de S. M. donya Isabel II.